ARREST VAN HET HOF VAN 26 NOVEMBER 1975 [1]

R. G. Coenen en anderen tegen Sociaal-Economische Raad (verzoek om een prejudiciële beslissing, ingediend door het College van Beroep voor het Bedrijfsleven)

Zaak 39-75

Samenvatting

1. Diensten — Vrij verrichten — Beperkingen — Begrip (EEG-Verdrag, art. 59, eerste alinea)

2. Diensten — Vrij verrichten — Beperkingen — Opheffing — Verplichte woonplaats van de betrokkene op het grondgebied van een Lid-Staat — Ontoelaatbaarheid — Maatstaven (EEG-Verdrag, art. 59, 60 en 65)

1. De beperkingen, in de opheffing waarvan door artikel 59, eerste alinea, van het Verdrag wordt voorzien, omvatten alle vereisten welke aan de verrichter van de dienst, met name op grond van zijn nationaliteit of de omstandigheid dat hij geen vaste woonplaats heeft in de Staat waar de dienst wordt verricht, worden gesteld en niet gelden voor op het nationale grondgebied gevestigde personen dan wel geëigend zijn de werkzaamheden van de dienstverrichter anderszins te beletten of te hinderen.

2. De bepalingen van het EEG-Verdrag, en met name die van de artikelen 59, 60 en 65, moeten aldus worden uitgelegd dat een nationale wettelijke regeling de dienstverrichting door personen die in een andere Lid-Staat wonen, niet onmogelijk mag maken door het vereiste van vestiging metterwoon op het eigen grondgebied, wanneer de naleving van de beroepsregels waaraan die diensten op ditzelfde grondgebied zijn onderworpen, door minder stringente maatregelen kan worden verzekerd.

In de zaak 39-75,

betreffende een verzoek aan het Hof krachtens artikel 177 EEG-Verdrag van het College van beroep voor het bedrijfsleven, in het aldaar aanhangig geding tussen

1. ROBERT GERARDUS COENEN, wonende te Brasschaat (België),

1 — Procestaal: Nederlands.

2. DE BESLOTEN VENNOOTSCHAP GENERALE HANDELSBANK, gevestigd te 's-Gravenhage (Nederland),

3. DE BESLOTEN VENNOOTSCHAP C.I.C. ADVIESBUREAU VOOR SCHADEVERZEKERINGEN, gevestigd te Voorburg (Nederland),

en

SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD, gevestigd te 's-Gravenhage,

om een prejudiciële beslissing inzake de uitlegging van enige bepalingen van het EEG-Verdrag betreffende het vrij verrichten van diensten,

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE,

samengesteld als volgt: R. Lecourt, President, R. Monaco en H. Kutscher, Kamerpresidenten, A. M. Donner, J. Mertens de Wilmars, P. Pescatore, M. Sørensen, A. J. Mackenzie Stuart en A. O'Keeffe, Rechters,

Advocaat-Generaal: J.-P. Warner
Griffier: A. Van Houtte

het navolgende

ARREST

Ten aanzien van de feiten

Overwegende dat de verwijzingsbeschikking en de krachtens artikel 20 van 's Hofs EEG-Statuut ingediende schriftelijke opmerkingen kunnen worden samengevat als volgt:

I – De feiten en het procesverloop

1. Robert Gerardus Coenen, van Nederlandse nationaliteit, laatstelijk woonachtig in Nederland, doch sinds 9 september 1973 in België, is werkzaam als assurantiebemiddelaar in de zin van de Nederlandse Wet Assurantiebemiddeling, voor eigen rekening en voor twee in Nederland gevestigde vennootschappen, namelijk:
– de besloten vennootschap B.V. Generale Handelsbank en
– de besloten vennootschap C.I.C. Adviesbureau voor Schadeverzekeringen (B.V.),

waarvan hij als directeur/werknemer de feitelijke leiding heeft.

Ingevolge artikel 4 van de Wet Assurantiebemiddeling is het verboden als tussenpersoon bij het sluiten van verzekeringsovereenkomsten op te treden, tenzij men is ingeschreven in een der in dat artikel genoemde registers. Met het oog op deze inschrijving bepaalt artikel 5, lid 1, sub f, dat „inschrijving niet geschiedt, dan nadat ten genoege van de Sociaal-Economische Raad is aangetoond dat de aanvrager metterwoon hier te lande is gevestigd."

Ingevolge artikel 5, lid 5, geldt de voorwaarde dat de betrokkene metterwoon in Nederland gevestigd is, indien de tussenpersoon niet is een natuurlijke persoon, voor degene die belast is met de feitelijke leiding van het bedrijf.

Voldoet men niet meer aan deze voorwaarde dan wordt de inschrijving in het register op grond van artikel 9 doorgehaald.

2. Bij brief van 14 maart 1974 deelde de Sociaal-Economische Raad aan Coenen mede dat, nu hij in België woonachtig was, zijn inschrijving in het register B bedoeld in artikel 4 van bovengenoemde wet moest worden doorgehaald. Gelijktijdig berichtte de Raad de beide bovengenoemde vennootschappen dat in verband met de woonplaats van Coenen ook hun inschrijving in het register moest worden doorgehaald.

Nadat de klachten van de betrokkenen tegen deze beschikkingen waren verworpen, kwamen zij op 17 mei 1974 in beroep bij het College van beroep voor het bedrijfsleven (na te noemen het College).

In antwoord op een vraag van het College van 27 november 1974 bevestigde Coenen bij brief van 19 december 1974 dat hij de Nederlandse nationaliteit bezat en geen aanvraag tot verkrijging van een andere nationaliteit had ingediend.

Voor de uitspraak in het geding acht het College van beslissende betekenis of de artikelen 59 en 60 EEG-Verdrag meebrengen dat de voorwaarde van woonplaats, als bedoeld in bovengenoemd artikel 5, lid 1, sub f, onverbindend is. Na er — onder meer — op te hebben gewezen dat deze voorwaarde uitsluitend tot doel en strekking heeft het scheppen van de mogelijkheid tot het uitoefenen van effectief toezicht op de tussenpersoon en dat het ontbreken ervan voor een eventuele administratiefrechtelijke of strafrechtelijke vervolging geen moeilijkheden schept die zich uitsluitend voordoen ten aanzien van tussenpersonen, achtte het College het niet uitgesloten dat de artikelen 50 en 60 EEG-Verdrag aldus kunnen worden uitgelegd, dat het een in België wonende Nederlander vrijstaat in Nederland diensten als tussenpersoon op assurantiegebied te verrichten, mits hij aan de „overige" wettelijke vereisten voldoet. Van oordeel dat het hier ging om de uitlegging van een punt van Gemeenschapsrecht, besloot het College bij uitspraak van 18 april 1975 het geding te schorsen en het Hof van Justitie krachtens artikel 177 EEG-Verdrag te verzoeken om een prejudiciële beslissing inzake de volgende vraag:

„Moeten de bepalingen van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, met name die van zijn artikelen 59 en 60, aldus worden uitgelegd, dat met die bepalingen niet verenigbaar is een eis als die, gesteld in artikel 5, lid 1, aanhef en onder f, der Wet Assurantiebemiddeling, inhoudende, dat een natuurlijke persoon, wil hij gerechtigd zijn als tussenpersoon in de zin dier wet op te treden, in Nederland moet wonen?"

3. De verwijzingsbeschikking is ter griffie ingekomen op 21 april 1975.

Krachtens artikel 20 van het protocol betreffende 's Hofs Statuut zijn schriftelijke opmerkingen ingediend door R.G. Coenen, de Franse Regering, ten deze vertegenwoordigd door G. Sidre, en de Commissie van de Europese Gemeenschappen, ten deze vertegenwoordigd

door haar juridisch adviseur J. C. Séché, bijgestaan door H. Bronkhorst, lid van de juridische dienst van de Commissie.

Het Hof heeft, op rapport van de Rechter-Rapporteur en gehoord de Advocaat-Generaal, besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan.

II — Opmerkingen ingediend krachtens artikel 29 van het protocol betreffende 's Hofs Statuut

A — Opmerkingen van R. G. Coenen

Coenen gaat eerst in op artikel 5 van de Wet Assurantiebemiddeling (na te noemen „WA") en betoogt dat lid 1, sub f, van dit artikel onverenigbaar is met het Gemeenschapsrecht en niet van toepassing op de onderdanen der Lid-Staten, voor zover daarin is voorgeschreven dat men metterwoon in Nederland moet zijn gevestigd om aldaar als assurantiebemiddelaar te kunnen optreden. Waar artikel 5, lid 1, naar het in lid 1, sub f, bepaalde verwijst, kan dit naar Gemeenschapsrecht derhalve geen rechtsgevolg hebben.

Deze bepalingen zijn namelijk in strijd met:
- artikel 48 EEG-Verdrag, omdat zij leiden tot belemmering van het vrij verkeer van werknemers binnen de Gemeenschap, hetwelk eveneens is voorzien in artikel 1 van verordening nr. 1612/68 van de Raad (PB nr. L 257, 1968);
- artikel 52 EEG-Verdrag, omdat zij een beperking van de vrijheid van vestiging inhouden;
- de artikelen 59 en 60 EEG-Verdrag, omdat zij leiden tot een beperking van het vrij verrichten van diensten binnen de Gemeenschap;
- de Verdragsbepalingen inzake het verbod van iedere discriminatie tussen bepaalde rechtssubjecten.

Na een analyse van al deze artikelen en met verwijzing naar de in 1961 door de Raad opgestelde Algemene programma's voor de opheffing van de beperkingen van de vrijheid van vestiging en het vrij verrichten van diensten (PB 1962, nr. 2), meent Coenen dat aan de daarin vervatte verboden met name het beginsel ten grondslag ligt dat het de Lid-Staten „verboden is te discrimineren ten aanzien van de onderdanen der Lid-Staten woonachtig binnen de Gemeenschap."

Dit verbod beschermt niet alleen de onderdanen van „andere" Lid-Staten. Als in verschillende bepalingen van Gemeenschapsrecht gesproken wordt van discriminatie „op grond van nationaliteit", dan komt dit omdat bij de formulering ervan niet is gedacht aan de mogelijkheid dat een Lid-Staat zijn eigen onderdanen zou discrimineren. Het in het Verdrag neergelegde non-discriminatiebeginsel sluit derhalve niet uit — zoals het Hof heeft beslist bij de interpretatie van artikel 7 EEG-Verdrag in de zaak „Wilhelm" (14-68) — een verbod van discriminatie door een Lid-Staat van zijn eigen onderdanen.

Na nog te hebben opgemerkt dat volgens titel III van voornoemde Algemene programma's, die handelt over „beperkingen", de verboden beperkingen hun grondslag kunnen vinden in wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen of ook in „administratieve handelwijzen", stelt de heer Coenen dat de belangrijkste vragen die in casu rijzen, namelijk:
- de vraag naar de rechtstreekse werking van de aangehaalde Verdragsartikelen;
- de vraag naar de betekenis van de artikelen 59 en 60 EEG-Verdrag, voor zover van belang voor de litigieuze vraag;
- de vraag naar de draagwijdte van artikel 7 EEG-Verdrag;

in 's Hofs jurisprudentie reeds zijn beantwoord, met name in het arrest van 3 december 1974 in zaak 33-74 (Van Binsbergen), waarin het Hof zonder de mogelijkheid van een woonplaats- of vestigingsvereiste geheel uit te sluiten, daaraan evenwel de strikte voorwaarde ver-

bond dat dit vereiste „objectief noodzakelijk" is met het oog op het „algemeen belang".

Dit is in casu niet het geval. Coenen herinnert aan de doeleinden van de onderhavige Nederlandse wet en stelt dat — gezien de aan deze wet ten grondslag liggende eisen — zowel hij als de beide door hem geleide vennootschappen nog steeds voldoen aan alle voorwaarden van artikel 5 dezer wet, met uitzondering van de eis van woonplaats in Nederland. Eveneens op grond van de overwegingen van de uitspraak waarbij het College van Beroep de zaak naar het Hof verwijst, merkt de heer Coenen met name op dat het litigieuze vereiste weliswaar in het leven geroepen is met het oog op de mogelijkheid van een effectieve controle als voorzien in artikel 12 WA, in het bijzonder middels het inzage nemen van tot de administratie van de tussenpersoon behorende boeken en bescheiden, doch dat dit doel ook kan worden bereikt zonder het vereiste inzake de woonplaats. Het door de Sociaal-Economische Raad gesignaleerde nadeel, dat het onzeker is of een strafrechtelijke vervolging tegen buitenslands woonachtige tussenpersonen kan worden ingesteld, geldt bovendien niet alleen voor de tussenpersoon en rechtvaardigt daarom geen schending van bovengenoemde Verdragsbepalingen.

Op grond van deze opmerkingen komt Coenen tot de volgende conclusie:

„Coenen heeft recht op handhaving van zijn inschrijving in register B. Immers het voorschrift van artikel 5, lid 1, sub f, WA, dat verzoeker metterwoon hier te lande gevestigd is, waarop de beslissing tot doorhaling berust, is onverenigbaar met de rechtstreeks werkende voorschriften van de artikelen 59 en 60 van het EEG-Verdrag. Het mag derhalve geen toepassing vinden ten aanzien van *Coenen.*

De vennootschappen hebben eveneens recht op handhaving van hun inschrijving in register B.

Immers, het voorschrift vervat in artikel 5, lid 5, WA, dat de feitelijke leider van het assurantiebemiddelingsbedrijf op het kantoor van verzoekers metterwoon hier te lande gevestigd is, waarop de beslissingen tot doorhaling berusten, heeft in het onderhavige geval zijn betekenis verloren. Het voorschrift is bovendien onverenigbaar met het rechtstreeks werkend verbod van discriminatie, op grond van nationaliteit of land van vestiging, tussen onderdanen der Lid-Staten, gevestigd in een land van de Gemeenschap, zoals neergelegd in of voortvloeiend uit de artikelen 5, 7, 48, 52, 59 en 60 van het EEG-Verdrag en artikel 1 van EEG-verordening nr. 1612/68. Het mag derhalve ook ten aanzien van de vennootschappen geen toepassing vinden."

B — Opmerkingen van de Franse Regering

De Franse Regering wijst erop dat de artikelen 59 en 60 van het Verdrag rechtstreeks toepasselijk zijn en dus evenzeer door een assurantiebemiddelaar als bij andere dienstverrichtingen kunnen worden ingeroepen, aangezien geen enkele specifieke Verdragsbepaling nadere voorschriften voor het beroep van assurantiebemiddelaar geeft. Nu eventuele discriminerende bepalingen in de nationale wetgeving op het gebied van assurantiebemiddeling aldus niet meer kunnen worden toegepast, moet een onderdaan van een Lid-Staat zijn diensten in Nederland kunnen verrichten onder dezelfde voorwaarden als die welke Nederland aan zijn eigen onderdanen oplegt.

Dit is de strekking van 's Hofs arrest in zaak 33-74 (Van Binsbergen). Daarin wordt enerzijds het recht van de Lid-Staten erkend passende maatregelen te nemen om te verhinderen dat degene die diensten verricht, zou ontkomen aan de beroepsregelen die op hem van toepassing zouden zijn als hij op het grondgebied van die Staat gevestigd was. De belemmering die voor de dienstverrichter uit dergelijke maatregelen kan voortvloeien, is niet aan discriminatie te

wijten, doch is het gevolg van het recht van elke Lid-Staat voor de uitoefening van bepaalde werkzaamheden op zijn grondgebied voorschriften te geven in het algemeneen belang. Anderzijds is evenzeer duidelijk dat de Lid-Staten zich daarbij dienen te beperken tot hetgeen objectief noodzakelijk is om te verzekeren dat de betrokken werkzaamheden onder door hen passend geachte omstandigheden worden uitgeoefend, en aldus erop toe te zien dat deze voorschriften geen belemmering vormen voor het vrij verrichten van diensten, hetgeen kan worden vermeden door het nemen van andere maatregelen, die kunnen waarborgen dat het aanzien van de betrokken beroepsorganisatie niet wordt geschaad.

De Franse Regering komt tot de volgende conclusie:

„De door de Nederlandse wet aan de assurantiebemiddelaars opgelegde verplichting inzake de woonplaats zou bij toetsing aan de bepalingen van de artikelen 59 en 60, derde alinea, van het Verdrag slechts gerechtvaardigd zijn, indien het met geen enkele andere, minder vergaande verplichting mogelijk is de in de regeling bedoelde controle — met name bestaande uit het onderzoek van de boeken en bescheiden en toepassing van sancties in geval van overtreding — daadwerkelijk uit te oefenen."

Ten slotte zegt de Franse Regering te betwijfelen of het feit dat de dienstverrichter niet woonachtig is in de Lid-Staat waar de dienst wordt verricht, af doet aan de mogelijkheid zijn naam eventueel in het register door te halen of hem strafrechtelijk te vervolgen.

C — Opmerkingen van de Commissie van de Europese Gemeenschappen

De Commissie merkt allereerst op dat in casu niet alleen de artikelen 59 en 60, welke door het College van beroep worden genoemd, in het geding zijn, doch ook andere bepalingen van Gemeenschapsrecht. Gezien de feiten zoals die in de verwijzingsbeschikking zijn weergegeven, en gezien het feit dat het geding ook twee in Nederland gevestigde vennootschappen raakt, waarvan Coenen de feitelijke leiding heeft, dient het litigieuze vereiste van de woonplaats te worden onderzocht in het licht van de Verdragsbepalingen inzake:

— het vrij verkeer van werknemers (artikelen 48 tot 51),
— de vrijheid van vestiging (artikelen 52 tot 58),
— het vrij verrichten van diensten (artikelen 59 tot 66).

a) Met betrekking tot het eerste punt merkt de Commissie op dat de bepalingen van artikel 48 in het onderhavige geval spelen, voorzover onder de WA de feitelijke leiders van een assurantiebemiddelingskantoor, aan wie de verplichting wordt opgelegd hun woonplaats in Nederland te hebben, de positie kunnen hebben van „werknemer".

Afgezien van het verbod van discriminatie tussen werknemers op grond van nationaliteit houdt het vrije verkeer van werknemers overeenkomstig artikel 48, lid 3, het „recht in om in te gaan op een feitelijk aanbod tot tewerkstelling". De tekst bevat daarmee voor de onderdanen van de Lid-Staten het recht om werkzaamheden te aanvaarden en te verrichten in loondienst, zonder dat het van belang is op het grondgebied van welke Lid-Staat de werknemer zich bevindt. Daarom is de verplichting om woonplaats te hebben op het grondgebied van een Lid-Staat, een beperking van het vrije verkeer van werknemers binnen de Gemeenschap.

b) Met betrekking tot het tweede punt is de Commissie van oordeel dat de vraag of het litigieuze vereiste in overeenstemming is met de bepalingen inzake de vrijheid van vestiging, evenzeer rijst in het geval van „feitelijke leiders" van een bedrijf als in het geval dat de directeur van een vennootschap als zelfstandige moet worden beschouwd. De Commissie wijst erop dat volgens 's Hofs jurispru-

dentie aan artikel 52 van het Verdrag rechtstreekse werking toekomt en zij onderscheidt in het algemeen tussen het hebben van woonplaats en vestiging. Waar artikel 52 toepasselijk is, gaat het om de vrijheid in een Lid-Staat een permanent centrum te vestigen van waaruit of waar de economische werkzaamheid wordt uitgeoefend. Dit centrum van werkzaamheid kan volledig gescheiden en onafhankelijk zijn van de plaats waar degene die deze vestiging wil oprichten, woont; het samenvallen van woon- en vestigingsplaats is dus niet noodzakelijk.

Volgens de Commissie moet het in het algemeen, en met name in de grensgebieden, als een ongerechtvaardigde inbreuk op het recht van vestiging worden beschouwd indien in een andere Lid-Staat gevestigde vennootschappen die in Nederland een filiaal of dochteronderneming willen oprichten, verplicht zijn de feitelijke leiders in dat land een vaste woonplaats te doen hebben.

Dit vereiste vormt in nog sterkere mate een belemmering voor de vrijheid van vestiging, indien het gaat om ondernemers, niet zijnde vennootschappen in de zin van artikel 58 van het Verdrag, die reeds werkzaam zijn in een Lid-Staat en deze werkzaamheid willen uitbreiden naar een andere Lid-Staat middels een permanente vestiging aldaar. De Lid-Staten zouden een dergelijk streven onmogelijk kunnen maken door een vaste woonplaats op hun grondgebied voor te schrijven.

Tot dezelfde conclusie komt de Commissie voor het geval bedoeld in artikel 5, lid 5, WA. Ook in dit geval kan een door verschillende Lid-Staten gesteld woonplaatsvereiste het de betrokkene totaal onmogelijk maken zijn werkzaamheid in een bepaalde Lid-Staat te verrichten.

c) Voor het derde aspect van de vraag verwijst de Commissie naar 's Hofs arrest van 3 december 1974 in zaak 33-74 (Van Binsbergen), waarin het Hof niet slechts rechtstreekse werking toekende aan de artikelen 59 en 60, lid 3, van het EEG-Verdrag, doch bovendien overwoog dat het vereiste dat de verrichter van de diensten vaste woonplaats moet hebben op het grondgebied van de Staat waar de dienst wordt verricht, onder omstandigheden tot gevolg kan hebben dat elk effect wordt ontnomen aan artikel 59. Weliswaar voegde het Hof hieraan toe dat enige speciaal op de dienstverrichter van toepassing zijnde regels niet onverenigbaar kunnen zijn met het Verdrag, indien deze „objectief noodzakelijk" zijn om te voorkomen dat de betrokkene ontsnapt aan de greep van regels die hun grond vinden in het „algemeen belang". Het Hof heeft deze beperking echter niet alleen aan strenge voorwaarden willen binden, doch zich bovendien slechts uitgesproken over de eventuele toelaatbaarheid van de verplichting voor de betrokkenen beroepshalve een vaste vestiging te hebben binnen het rechtsgebied van bepaalde rechterlijke instanties, en niet over de toelaatbaarheid van een woonplaatsvereiste betrekking hebben op het gehele grondgebied van de betrokken Staat.

Mede gezien de deskundigenverklaringen die deel uitmaken van het procesdossier, sluit de Commissie overigens de mogelijkheid uit dat het litigieuze woonplaatsvereiste in casu kan worden gerechtvaardigd als „noodzakelijke" beperking, zowel ten aanzien van de beroepshoedanigheden van de tussenpersoon als ten aanzien van de controle van de tot de administratie van de tussenpersoon behorende boeken en bescheiden.

Op grond van bovenstaande beschouwingen stelt de Commissie voor de gestelde vraag te beantwoorden als volgt:

„De artikelen 48, 52, 59 en 60 van het EEG-Verdrag moeten zo worden uitgelegd, dat het vereiste een vaste woonplaats te hebben in de Lid-Staat waar de werkzaamheid wordt verricht, niet verenigbaar is met deze artikelen."

III — Mondelinge behandeling

Overwegende dat R. G. Coenen en de Commissie van de Europese Gemeen-

schappen ter terechtzitting van 29 oktober 1975 mondelinge opmerkingen hebben gemaakt;

Overwegende dat de Advocaat-Generaal ter terechtzitting van 19 november 1975 conclusie heeft genomen;

Ten aanzien van het recht

1 Overwegende dat het College van beroep voor het bedrijfsleven bij uitspraak van 18 april 1975, ingekomen ter griffie van het Hof op 21 april 1975, krachtens artikel 177 EEG-Verdrag een vraag heeft gesteld inzake de uitlegging van de bepalingen van het EEG-Verdrag, met name de artikelen 59 en 60, betreffende het vrij verrichten van diensten binnen de Gemeenschap;

2 dat deze vraag is gerezen in een geding over de toepassing op een Nederlands onderdaan — woonachtig in België en kantoor houdend in Nederland, waar hij als assurantiebemiddelaar optreedt — van artikel 5, lid 1, sub f, van de Wet Assurantiebemiddeling, ingevolge waarvan een natuurlijk persoon die wil optreden als tussenpersoon in de zin dezer wet, metterwoon in Nederland moet zijn gevestigd;

3 dat in het rechtsgedeelte van de verwijzingsuitspraak wordt overwogen dat genoemde bepaling aldus moet worden uitgelegd, dat een natuurlijk persoon, wil hij als assurantiebemiddelaar in Nederland werkzaam zijn, in dit land kantoor moet houden en er tevens moet wonen;

4 dat de gestelde vraag in wezen hierop neerkomt, of de bepalingen van het Verdrag en in het bijzonder de artikelen 59 en 60 aldus moeten worden uitgelegd, dat zij een beletsel vormen voor nationale rechtsvoorschriften van de Lid-Staten, die aan het verrichten van diensten een voorwaarde van woonplaats verbinden als bedoeld in de Nederlandse Wet Assurantiebemiddeling;

5 Overwegende dat artikel 59, lid 1, van het Verdrag bepaalt dat de beperkingen op het vrij verrichten van diensten binnen de Gemeenschap, zoals deze zijn omschreven in artikel 60, leden 1 en 2, „in de loop van de overgangsperiode geleidelijk (worden) opgeheven ten aanzien van de onderdanen der Lid-Staten die in een ander land van de Gemeenschap zijn gevestigd dan dat, waarin degene is gevestigd te wiens behoeve de dienst wordt verricht";

6 dat de beperkingen, in de opheffing waarvan door deze bepaling wordt voorzien, alle vereisten omvatten welke aan de verrichter van de dienst, met name op grond van zijn nationaliteit of de omstandigheid dat hij geen vaste woonplaats heeft in de Staat waar de dienst wordt verricht, worden gesteld en niet gelden voor op het nationale grondgebied gevestigde personen dan wel geëigend zijn de werkzaamheden van de dienstverrichter anderszins te beletten of te hinderen;

7 dat inzonderheid het vereiste dat de verrichter van de dienst vaste woonplaats moet hebben op het grondgebied van de Staat waar de dienst moet worden verricht, onder omstandigheden tot gevolg kan hebben dat elk effect wordt ontnomen aan artikel 59, dat juist de opheffing ten doel heeft van alle beperkingen op het vrij verrichten van diensten door personen die niet metterwoon zijn gevestigd op het grondgebied van de Staat waar de dienst moet worden verricht;

8 dat er ten deze aan zij herinnerd dat artikel 65 voor het tijdvak waarin de beperkingen op het vrij verrichten van diensten niet waren opgeheven, reeds bepaalde dat elke Lid-Staat deze beperkingen „zonder onderscheid naar... verblijfplaats" toepast op al degenen die diensten verrichten als bedoeld in lid 1 van artikel 59;

9 dat, al kan in bepaalde gevallen wegens de bijzondere aard van sommige diensten een Lid-Staat niet het recht worden ontzegd voorschriften te geven om te verhinderen dat de door artikel 59 gewaarborgde vrijheid door een dienstverrichter wiens werkzaamheid geheel of voornamelijk op zijn grondgebied is gericht, wordt gebruikt om zich te onttrekken aan de beroepsregels die, ware hij op het grondgebied van de Lid-Staat metterwoon gevestigd, op hem van toepassing zouden zijn, niettemin het vereiste van woonplaats op het grondgebied van de Staat waar de dienst wordt verricht, slechts in uitzonderingsgevallen aanvaardbaar is, namelijk wanneer de Lid-Staat de naleving van die regels niet door minder stringente maatregelen kan verzekeren;

10 dat in het bijzonder wanneer de in het buitenland wonende dienstverrichter een kantoor heeft op het grondgebied van de Staat waar de dienst wordt verricht, de betrokken Lid-Staat normaliter — wanneer er van werkelijk kantoor hebben sprake is — over doeltreffende middelen beschikt om de nodige controle op de werkzaamheid van de dienstverrichter uit te oefenen en erop toe te zien dat de dienstverrichting met de nationale wettelijke voorschriften strookt;

11 dat in dit geval het bijkomende vereiste dat de dienstverrichter ook zelf op het grondgebied van bedoelde Staat moet wonen, een met het Verdrag onverenigbare beperking op het vrij verrichten van diensten is;

12 Overwegende dat daarom moet worden vastgesteld dat de bepalingen van het EEG-Verdrag, en met name de artikelen 59, 60 en 65, aldus moeten worden uitgelegd, dat een nationale wettelijke regeling de dienstverrichting door personen die in een andere Lid-Staat wonen, niet onmogelijk mag maken door het vereiste van vestiging metterwoon op het eigen grondgebied, wanneer de naleving van de beroepsregels waaraan die diensten op ditzelfde grondgebied zijn onderworpen, door minder stringente maatregelen kan worden verzekerd;

Ten aanzien van de kosten

13 Overwegende dat de kosten, door de Franse Regering en de Commissie van de Europese Gemeenschappen wegens indiening hunner opmerkingen bij het Hof gemaakt, niet voor vergoeding in aanmerking kunnen komen;

14 dat de procedure ten aanzien van partijen in het hoofdgeding als een aldaar gerezen incident is te beschouwen, zodat de nationale rechterlijke instantie over de kosten heeft te beslissen;

HET HOF VAN JUSTITIE,

uitspraak doende op de door het College van beroep voor het bedrijfsleven bij zijn uitspraak van 18 april 1975 gestelde vraag, verklaart voor recht:

De bepalingen van het EEG-Verdrag, en met name die van de artikelen 59, 60 en 65, moeten aldus worden uitgelegd dat een nationale wettelijke regeling de dienstverrichting door personen die in een andere Lid-Staat wonen, niet onmogelijk mag maken door het vereiste van vestiging metterwoon op het eigen grondgebied, wanneer de naleving van de beroepsregels waaraan die diensten op ditzelfde grondgebied zijn onderworpen, door minder stringente maatregelen kan worden verzekerd.

Lecourt Monaco Kutscher Donner Mertens de Wilmars

Pescatore Sørensen Mackenzie Stuart O'Keeffe

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op zesentwintig november negentienhonderdvijfenzeventig.

De Griffier

A. Van Houtte

De President

R. Lecourt

CONCLUSIE VAN DE ADVOCAAT-GENERAAL J.-P. WARNER VAN 19 NOVEMBER 1975 [1]

Mijnheer de President,
mijne heren Rechters,

Op 18 januari 1952 kwam in Nederland de Wet Assurantiebemiddeling tot stand, die betrekking heeft op assurantiemakelaars en anderen die optreden als tussenpersoon bij het sluiten van verzekeringsovereenkomsten. In de onderhavige zaak verzoekt het College van beroep voor het bedrijfsleven (hierna te noemen het College) om een prejudiciële beslissing over de verenigbaarheid van een bepaling van die wet met het Gemeenschapsrecht, met name de artikelen 59 en 60 EEG-Verdrag. De litigieuze bepaling schrijft voor dat men in Nederland gevestigd moet zijn om als tussenpersoon bij het sluiten van verzekeringsovereenkomsten te kunnen optreden.

Behoudens hier niet ter zake doende uitzonderingen, is het ingevolge artikel 4 van de Wet Assurantiebemiddeling verboden in bedoelde hoedanigheid op te treden, tenzij men is ingeschreven in een der in dat artikel genoemde registers. Deze registers worden aangeduid met de letters A, B, C en D en elk ervan is bestemd voor een bepaalde categorie van tussenpersonen. Zij worden gehouden door de Sociaal-Economische Raad, de verweerder in het hoofdgeding.

Artikel 5, lid 1, bepaalt dat inschrijving niet geschiedt, dan nadat ten genoegen van de Sociaal-Economische Raad is gebleken;

a) dat de aanvrager geen beroep of bedrijf uitoefent, dat onverenigbaar is met het beroep van tussenpersoon;
b) dat er geen gegronde vrees bestaat, dat de aanvrager het aanzien van de stand der tussenpersonen zal schaden;
c), d) en e) dat hij meerderjarig is, niet onder curatele gesteld en niet failliet verklaard;
f) dat hij metterwoon in Nederland is gevestigd.

In zijn verwijzingsuitspraak overweegt het College dat artikel 5, lid 1, sub f, gelezen in verband met de overige bepalingen der Wet Assurantiebemiddeling, aldus moet worden uitgelegd, dat de betrokkene in Nederland gevestigd moet zijn, dat wil zeggen daar kantoor moet houden en er tevens moet wonen.

Artikel 5, lid 5, van de Wet Assurantiebemiddeling bepaalt aan welke eisen moet zijn voldaan indien degene die als tussenpersoon wil optreden, niet is een natuurlijke persoon. Hiertoe behoort de eis dat degene die belast is met de feitelijke leiding van het bedrijf, voldoet aan de voorwaarden van artikel 5, lid 1, met

1 — Vertaald uit het Engels.